

Tartalom

„Tanuljanak csak Tórát a rabbik és a betérősök!” 2

A Tóratanulás legalapvetőbb kérdéseiről – amíg egy lábbon állunk

Vajon tényleg jobb emberré leszünk a tanulástól? 3

Megkérdőjelezzük és megválaszoljuk a Tóratanulás legnépszerűbb „miért”-jét

Ácháré Mot-Kedosim hetiszakasz – Neciv magyarázatai alapján 4

Jom Kipur áldozatai: vajon minden bűnre egyforma engesztelést hoznak?

Honnan eredt Áron különleges engedélye, hogy bármikor bemehetett a Szentek Szentjébe?

Hol találták meg Bölcsseink a Tórában a gyümölcsökre mondott áldás előképét?

Köszöntő

„A város lakói kényszeríthetik egymást arra, hogy zsinagógát építsenek, és hogy vásároljanak számára Tórát, Prófétákat, és Szent Iratokat.” (Sulchán Áruch, Orách Cháim 150:1)

Ez az első törvény, amit a zsinagógával kapcsolatos törvények hosszú listájában felsorol a zsidó életet leíró alapvető törvénykönyv, a Sulchán Áruch.

A zsinagóga építése a vallásos közösség alapvető szükséglete. Az újdonság azonban az, hogy a könyvek is ugyanazon a fontossági szinten vannak. A későbbi magyarázók említik, hogy ez a szabály nemcsak a *Tanach* (Tóra, *Neviim* – próféták, *Ketuvim* – szent iratok) könyveire érvényes, hanem a zsidó vallásos könyvespolc minden más klasszikusára is: *Misna*, *Talmud*, *Rámbám*, *Tur*, *Sulchán Áruch*. Számomra különösen meghatározó élmény, amikor belépek egy helyre, legyen az akár zsinagóga vagy vallásos zsidó otthon, hogy hogyan néz ki a könyvespolc?

Mose Feinstein rabbit (1895-1986, Oroszország-Amerika), az utóbbi idők egyik legmeghatározóbb rabbinikus személyiségét megkérdezték, hogy ha Amerikából Európába érkezik egy Tóratanuló, egy olyan kis közösség zsinagógájába, ahol nyilvánvaló, hogy senki sem tud héberül, és a könyvek csak porosodnak, díszelgnek a polcokon, akkor az amerikainak szabad-e kérdés nélkül hazavinnie egyet (*Igrot Mose CM 1:39*)?

Ráv Mose ezt természetesen szigorúan megtiltotta, hozzátéve, hogy a közösség köteles könyveket venni, még akkor is, ha sajnos a közösség tagjai nincsenek azon a szinten, hogy olvasni tudják őket héberül. Hiszen bármikor odatévedhet olyasvalaki, akinek erre szüksége van (ahogy a kérdés feltevőjével ez látszólag meg is történt). Ezen kívül, a Ros véleménye szerint a tórai könyvek vásárlása is egy legitim módja a Tóratekercs írásának parancsolatának.

Ehhez még talán hozzátehetnénk, hogy a könyvek látványa inspiráló.

Amikor egy nyitott szívű és elméjű ember rápillant a bölcsességekkel és részletekkel teli könyvespolcra, melyek mindmind Mózes Tórájában gyökeredzenek, akkor az megerősíti, hogy tanuljon, ismerje meg mindezt, jusson el arra a szintre, hogy ő is aktív részese lehessen a Tóra tanulóinak világszintű közösségének.

Az Omek magazin kísérleti újraindításának alkalmából, valamint az omerszámlálással járó, Tóraadás felé haladó lépéseink jegyében is kívánom mindnyájunknak, hogy növekedhessünk megértésben, bölcsességben, egymás iránti tiszteletben, és a Teremtő félelmében és szeretetében!

Szántó-Várnagy Binjomin

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 50 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás: ortimagazin@gmail.com.

„Tanuljanak csak Tórát a rabbik és a betérősök!”

Igaz, hogy ennél a két csoportnál érhető meg a legkönnyebben, hogy miért tanulják a Tórát. Ez lehet az oka annak, hogy ma Magyarországon furcsán néznek rám, ha szóba hozom, hogy esetleg bárki mással is szívesen tanulnék. „Tanulni? Minek? Talán van még valami, amit tudnom kellene?”

Rámbám (Mose ben Maimon / Maimonidész, 1138-1204), az egyik legnagyobb Tóratudós rabbi a kora középkorból, klasszikusnak számító törvénykönyvében így ír a Tóratanulás kötelezettségéről:

„Minden zsidó ember köteles Tórát tanulni, akár szegény, akár gazdag, akár egészséges, akár beteges, akár fiatal, akár öreg.

Még akkor is, ha olyan szegény, hogy kéregetnie kell, sőt: még akkor is, ha felesége és gyerekei vannak (!).”

(Rámbám, Tóratanulás törvényei 1:8)

Példát is hoz arra, hogy mennyi időt javasol a tanulásra tölteni:

„Ha dolgozó ember, és három órát kell dolgoznia naponta, akkor kilenc órát tanuljon.

A kilenc órából háromban tanulja az Írott Tórát, háromban a Szóbeli Tórát, a maradék három órában pedig mélyüljön el az összefüggésekben, egyik dologból megérteni a másikat.”

(uott 1:12)

Legtöbbünk számára ezek a számok megdöbbentőek lehetnek, és minden bizonnyal nem is a mi nemzedékünkhöz szólnak elsősorban – noha tudjunk róla, hogy a kortárs tudomány is folyamatosan újraértékeli azt, hogy pontosan hány óra munkával is működnénk a lehető leghatékonyabban¹.

Annyit viszont mindenképpen tanulhatunk Rámbám szavaiból, hogy helyes elszámolnunk az időnkkel, szabad időszavakat és ambíciózus célokat kialakítanunk, és a Tóra útján fejlődünk. Hiszen

a Tóra nemcsak törvénykönyv és útmutató, hanem a személyes, lelki fejlődés kimeríthetetlen könyvtára is egyben.

Mivel vagyunk elfoglalva?

A két legfontosabb kérdés a Tóratanulás témájában a *miért* és a *hogyan*.

A *miért*-re nem elegendő válasz az, hogy „azért mert kötelező”. Noha igaz, de ha az ember nem látja az ennél lényegesen mélyebb válaszokat erre a kérdésre, akkor az közvetlenül a tanulásának a rovására megy.

Másként csinálom azt, amiről tudom, hogy miért kell csinálnom, mint azt, amiről csak tudom, hogy muszáj.

A *hogyan* szintén összetett kérdés, és számos tényezőtől függ: ki a tanuló, milyen idős, milyen előképzettséggel és képességekkel rendelkezik, valamint milyen az ő személyes érdeklődése, lelkének gyökere (*sores nesámá*).

Mindkét kérdés hosszabb kifejtést igényel. Kérem a Teremtőt, hogy segítsen, adjon erőt és bölcsességet, hogy az elkövetkező hetekben-hónapokban tudjak megfelelő módon írni ennek a részleteiről.

Addig is, a lényeg röviden: a Tóra tanulása kiemelkedik minden más *micva* közül, mivel ez az, amibe a legtöbb időt és energiát tudjuk befektetni, így a lehető legtöbb változást is ebből tudjuk megszerezni.

Az határozza meg a személyiségünket, amivel el vagyunk foglalva.

Ha nem a Teremtőhöz köthető pozitív gondolatokkal vagyunk elfoglalva, akkor a világban van éppen elég gondolat, ami meg fog találni minket. Talán különösen igaz ez ma, Magyarországon, ahol számtalan társadalmi és közéleti feszültség tölti meg a levegőt.

Ezek a kérdések elfoglalják az embereket, viszont meg is tévesztik, mert azt a hamis érzetet nyújtják, hogy egyről a kettőre jutunk. Hogy változást remélhetünk, akár a saját, akár a közösségünk

élete szintjén, ha részt veszünk ezekben a gyakran kiélezett vitákban.

Félreértés ne essék, nem azt akarom mondani, hogy a konfliktust mindig el kell kerülni. Viszont a parttalan vitákat fel kell ismerni, és kell, hogy mindenkinek meg legyen a maga „kijárata” az össznépi útvesztő társasjátékából.

Muszáj jesivába menni?

Ahhoz, hogy egy őszinte szembenézés után megállapítsuk, hogy van minden nap (a példa kedvéért) három óránk a Tóra tanulására, mindenképp előtérbe kell hoznunk a rendelkezésünkre álló eszközökkel, amivel értelmesen ki tudjuk tölteni ezt a három órát.

A külföldi vallásos közösségekben ez egyszerű, hiszen a fiúk fiatalon jesivába, a lányok pedig midrásába járnak, ahol éveket szánnak arra, hogy „megtanuljanak tanulni”.

El kell ismerni, hogy több évnyi komoly tanulás nem helyettesíthető semmilyen „gyorstalpalóval”. Viszont ez vajon azt jelentené, hogy a Teremtő számára ne lenne fontos a magyar zsidók Tóratanulása?

Természetesen nem. Sokféle út vezet a Tóra megszerzéséhez. A fentebb említett „királyi utat” hosszú évszázadok tapasztalatával alakították ki, egyfajta ideális élethelyzetre, és szólni fogunk arról is, a Teremtő segítségével, hogy ez sem olyan távoli, amilyennek tűnik.

A külföldi tanulmányút viszont sokak számára megoldhatatlan, beláthatatlan. Az internet és a könyvek világa természetesen számukra rendelkezésre áll, de alkalmas vezetés nélkül ez is csak egy újabb „tenger”, amiben könnyű elveszni. Egyrészt lehetséges élvezni, másrészt viszont a fejlődés akadályja lehet, megfelelő, értő „útikalauz” nélkül.

Innen az igény, hogy – amennyire csak lehet – a továbbiakban ehhez a kalandhoz megpróbáljunk néhány támponttal szolgálni. Részben írásban, részben szóban – elérhetőségeimen az ezzel kapcsos-

¹ Lásd például: <https://blog.trello.com/4-day-workweek-more-productivity>

latos kérdéseket is mindig szívesen fogadom.

Saját tapasztalataim visszatérőként

Egy gyakori és jogos kérdés ezzel kapcsolatban, hogy vajon meddig juthat el az ember a Tórával, ha „későn kezd”?

Én elmondhatom magamról, hogy 21 éves koromig a vallással igen felületes volt a kapcsolat (kizárólag néhány ünnep a családdal, valamint a héber betűk ismerete), és innen 35 éves koromra jutottam el a rabbidiplomáig².

Ez idő alatt – ahogyan az várható volt – nem lettem különösebben kiemelkedő Tóratudós, és sok tanuló volt lehetőségem megismerni, akik nálam jóval tehetségesebbek sok területen. Mégis, ugyanúgy, ahogy másoknak is, a Teremtő nekem is megadta azt a lehetőséget, hogy mindemellett meglegyen a „saját Tóráram”:

stílusom, képességeim, preferenciáim, ízlésem, vagyis a Tóra tengerén belül egy saját terület, ahol otthonosan érzem magam.

És azt is nyugodtan mondhatom, hogy ezen a területen belül igenis előnyöm van másokhoz képest. Nem érzem magamat „másodrendű állampolgárnak” a született vallásosok között.

Ez az, amiért mindnyájan imádkozunk, minden Ámidá végén:

„add meg nekünk a saját részünket a Tórádban”

Kívánom, hogy mindnyájunknak mihamarabb teljesítse a Teremtő ezt a kívánóságát!

TÓRATANULÁS

Vajon tényleg jobb emberré leszünk a tanulástól?

„Nem másra adattak a Tóra törvényei, hanem csakis azért, hogy tökéletesítsék a teremtményeket.” (Berésit Rábá 44:1)

A szkeptikusok azonban azt mondják, hogy nem a Tóra tanulmányozása határozza meg az emberi minőséget, hanem a veleszületett tulajdonságok. És valóban, igaz, hogy találkozhatunk nagyon tanult, ámde kevésbé jó, vagy nagyon jó, viszont kevésbé tanult emberekkel.

Az általános szabályt a talmudi bölcsek azonban így fogalmazzák meg:

„Nem a faragatlan ember az, aki fél a bűntől, és nem a tanulatlan ember a jámbor.” (Pirké Ávot 2:5)

Ez a tanítás két részre bontható. „Nem a faragatlan ember fél a bűntől”: a bölcsesség tanulása, rendszeres gyakorlása „faragja” az embert, vagy – a fentebbi idézet nyelvezetén – „tökéletesíti”³.

A fél-érettség hét jele

Amíg az ember „faragatlan”, azaz „csiszolatlan gyémánt”, addig rejtőzhetnek igen pozitív kvalitások a lelke mélyén, de ezek szunnyadnak. Ennek az ébredező szellemnek hét tulajdonságát sorolja fel a Misna (Ávot 5:7):

1. **Hivalkodik a nála nagyobb ember előtt.** Egrészt tudatában van

a saját magában rejlő isteni szikrának és tehetségnek, másrészt még nem ismeri fel a „szintrendszer”, a folyamatos fejlődés lehetőségét, és azt, hogy sokan ebben már nála jóval messzebb jutottak el.

2. **Megszakítja a másik beszédét.** Lelkes és izgatott, mert értékeli a bölcsességet és az érveket, de még nem tudja ezt a türelemmel és társadalmi normákkal megfelelően összehangolni.
3. **Mindenre azonnal akar válaszolni.** Impulzív reakciók és érzelmek irányítják, még nem szokta meg a „pihentetett” gondolat különleges értékét.
4. **Kommunikációs nehézségek.** Mivel figyelme elsősorban még saját magára és a gondolataira irányulnak, ezért nem érti meg jól a másik embert, hogy mit akar tőle, mi motiválja, és nem tud „a bőrébe bújni”, hogy tudásával segítse.
5. **Nehezen ragadja meg a lényegét.** A kifejtéseket és magyarázatokat már jól megérti, meg is tudja jegyezni és visszaadni őket, de nem tudja „madártávlatból” átlátni. Azzal tehetne jót másokkal, ha képes lenne a sokból kiválasztani a kevés elsődlegeset, de erre még nem érett meg.

6. **Nem árulja el a hiányosságait.** Talán magának sem vallja be szívesen, mert még nem fejlődött ki eléggé a magabiztossága, így attól fél, hogy egy-egy gyengeség képes lenne megingatni a renomóját mások vagy a saját szemében.
7. **Retteg a Nagy Kérdésektől.** Amikről úgy érzi, hogy kikezdehetik a világnézetét, megrengethetik az életvitelét. Van egy jiddis mondat: „egy kérdésbe nem hal bele az ember”. Mindenféle világnézettel szemben megfogalmazhatóak komoly kérdések. Egy igazságkereső ember úgy választ életutat, hogy van bátorsága ezekkel szembenézni.

Egy ilyen ember „félkész”, azonban már rajta van a jó úton. Elkezdett egy spirituális felfedezőutat, tanulja a Tórát, és sok mindent tud is belőle, de nem jutott el még egy stabil, egyensúlyi pontra.

Ahogyan azonban halad, és megvívja ezeket a fejlődéssel járó csatákat, amikről a fenti hét tulajdonság szól, folyamatosan gyakorlati tapasztalatot szerez és „bűntől féltővé” válik.

Ez tágabb értelemben egy igen komoly szint: a „félelem”

egyfajta állandó éberség, tudatossági szint, melyben képes érzékelni, hogy

2 Fontos megjegyezni, hogy nem a rabbidiploma az egyetlen mércéje a tanulásnak. Sőt, vannak olyan körök, ahol kifejezetten megpróbálják kerülni ennek megszerzését, mert ezáltal fejezik ki a Tóra és a Teremtő iránti szeretetüket: a tanulás az első motiváció, és még a látszatát is elkerülik annak, hogy megélhetést akarnának csinálni belőle.

3 A héber szövegben szó szerint itt az a kifejezés szerepel, amit a nyers nemesfém megmunkálóra használnak.

hol rejtőznek azok az „aknák” (vagyis „bűnök”), amikre a legtöbb ember sajnos rálép, és ezzel akaratlanul is bajt okoznak,

akár ember-ember, akár ember-Teremtője viszonylatban.

Fenntartható spirituális fejlődés

A fent említett tanítás második része: „nem a tanulatlan ember a jámbor [chászid].” A héber nyelvben két különböző szó írja le a jó embert: a *cádik* az igaz ember, aki nem tesz semmi rosszat, és mindent úgy csinál, ahogyan csinálnia kell. Magyarul talán „törvénytisztelő”-nek nevezhetnénk.

Ezzel szemben a *chászid*⁴ magasabb szint: ő azt keresi állandóan, hogy hogyan lehet ezen a „nullszinten” túljutni, továbblépni, azaz: fejlődni. Kutatja, hogy milyen kvalitás és potenciál rejtőzik az emberi lélekben, amit ő nem akar kiaknáztatlanul hagyni. Röviden: a *cádik* azt teszi, amit kell, a *chászid* pedig többet.

Erről tanítják Bölcsseink, hogy a tanulatlan ember ezt az utóbbi szintet nem érheti el. *Cádik* talán lehet: mindent be tud tartani, ami szükséges, mert ügyesen feltérképezi, hogy mik azok a dolgok, amik az életviteléhez feltétlenül szükségesek.

Ez a hozzáállás azonban nem kedvez az állandó fejlődési ambíciónak.

A *chászid* nem „letudni” szeretné a Tóratanulást, azért, hogy megtudja belőle a számára gyakorlatilag is releváns részleteket, hanem „kincsekre vadászik” a Tórában, amitől azt reméli, hogy soha nem látott távlatokig vezeti őt a lelki felfedezőútján.

A *chászid* ambíciója és a Tóratanulás tehát szorosan összefügg. A *chászid* egyfajta lelki „fenntartható fejlődést” igényel, a Tóratanulás pedig biztosítja ehhez az állandó tartalmat, utánpótlást.

Törekvés és igényesség

Visszatérve a szkeptikusokra, akik nem hisznek a Tóra egyéniség-megváltó képességében: a tanítás első része alapján elképzelhető, hogy amikor nagy tudású, ámde kevésbé impresszív egyéniséggel találkoznak, akkor ő is ilyen „csiszolatlan gyémánt”.

Lehet, hogy az az illető megrekedt a szellemi fejlődésben félúton. Ez természetesen nem a Tóra hibája, hanem a „felhasználójáé”.

De az is lehetséges, hogy valóban egy kiforrott egyéniséggel van dolgunk, aki azonban mindezzel együtt, minden jószándékával és Tóratudásával is, alatta marad társának, aki ugyan nem akkora

törvénytudó mint ő, viszont sokkal kellemebb a személyisége, az egyénisége.

Sokfélék vagyunk, és sokfélék a képességeink – ami az egyiknek természetesen könnyen megy, az a másiknak legyőzhetetlen feladat is lehet.

De ez vajon elegendő kifogás arra, hogy ne tanuljunk, hiszen úgysem leszünk tőle jobbak?

Aki úgy gondolkozik, mint a fent említett „chászid”, annak nem. A fejlődés, az útvonal és a potenciál a lényeg, nem pedig a versengés másokkal.

A Tóra állandó, rendszeres tanulmányozása által haladhatnánk, fejlődhetnénk, és a személyem állandó kihívásnak lenne kitéve. Ha ezt a lehetőséget, amit a Teremtőtől kaptam ajándékba, kihagynám, hogyan tudnék tükörbe nézni?

Ha 120 év után szembe kellene néznem azzal az önmagammal, aki lehettem volna?

Vajon akkor eléggé megnyugtató válasz lenne, hogy „én minden törvényt betartottam”?

Az önmagával igazán őszinte ember tudja, hogy végső soron saját magához, a lehetőségeihez képest kell megítélnie a saját lehetséges szellemi fejlődését, és nem másokéhoz.

HETISZAKASZ

Ácharé Mot-Kedoshim hetiszakasz – Neciv⁵ magyarázatai alapján

Ezen a héten ismét két hetiszakaszt olvasunk. Az *Ácharé Mot* fő témája a Jom Kipur, Szentély-beli szolgálat, míg a *Kedoshim* a Tóra „legsűrűbb” hetiszakaszainak az egyike, telis-tele micvákkel, részletekkel, erkölcsi és rituális törvényekkel.

Egy rendkívüli ünnep: a zsinagógában, a Szentélyben és a Tórában

Jom Kipur ünnepe kiemelkedik az összes többi ünnep sorából, több szem-

pontból is. A zsinagógai gyakorlatban azért más, mert hosszabban imádkozunk, sőt, sok helyen az egész napot – szünet nélkül vagy minimális szünettel – imával, valamint böjttel töltik. A Szentély idején pedig ez volt az egyetlen nap, amikor a főpap bemehetett a Szentek Szentjébe, a Szentélyen belüli legszentebb helyre, és ott elvégezhette a különleges szolgálatot.

Mindezen felül maga az a mód is furcsa, ahogyan a Tóra mindezt leírja. Ahelyett, hogy először leírná magát az ünnepet,

utána pedig a szabályait, pontosan a fordítottját teszi:

hosszasan sorolja a sok szabályt és részletet, majd a legvégén elárulja, hogy mindez egyébként Jom Kipurra vonatkozott.

Számszerűsítve: Mózes 3. könyvének 16. fejezetében az 1.-től a 28. mondatig végig a főpap szolgálatának részleteit olvashatjuk, majd a 29.-től a 34. mondatig (összesen 6 mondat erejéig) pedig Jom Kipurról általánosságban.

4 Nem összetévesztendő – azonban nem is teljesen függetleníthető – a XVIII. században indult mozgalommal, a haszidizmussal.

5 Naftali Cvi Jehuda Berlin (1816-1893), a volozsini jesiva vezetője (a Bét Hálévi szerzőjével, Jozsef Dov Soloveitchik rabbival közösen)

A Szentek Szentje egész évben nyitva állt – de csak Áron számára

A [Neciv](#) véleménye szerint mindez azzal magyarázható, hogy Áron főpap valóban kivételt jelentett: ő akármikor, amikor csak akarta, bemehetett a Szentek Szentjébe, természetesen a Jom Kipurkor is érvényes feltételeket szigorúan betartva.

Első hallásra ez pontosan az ellenkezője annak, amit a Tórából olvashatunk:

„Mondta az Örökkévaló Mózesnek: Beszélj Áronhoz, testvéredhez, hogy ne jöj-jön minden időben a szentségbe [...] ezzel jöjjön Áron a szentségbe: egy fiatal tulokkal, vétekáldozatként, és egy kossal, égőáldozatként.” (Mózes 3., 16:2-3)

Bölcseink azonban mást mondanak:

„Nagyon fáj ez a dolog Mózesnek. Azt mondta: jaj nekem, talán Áron testvérem ki lett utasítva a határaiból? [...] Mondta a Szent, Áldott Ő, Mózesnek: nem úgy van, ahogyan te gondold [...] hanem bármikor, amikor csak akar, beléphet. Csak ezt a [megadott] rendet kell követnie.” (Vájikrá Rábá 21:7)

[Neciv](#) szerint ez megmagyarázza a fent említett anomáliát, hogy a szöveg miért titkolja el a lényegét, éppen a fő témát, ennyire hosszán, hogy Jom Kipur az, aminek a szabályait olvashatjuk.

Hiszen ez a szöveg csak Áronhoz szól – és más törvényekkel ellentétben még csak nem is említi a fiait, akikből a későbbi főpapok lesznek. Számára ez a szakasz valóban nem jom kipuri téma, hanem az év minden napjára vonatkozik.

Utána elárulja a Tóra, hogy későbbi nemzedékeknek ugyanezek a szabályok csak Jom Kipurkor lesznek érvényesek.

A pusztai vándorlás – a 40 éven át tartó Jom Kipur

A tórai szöveg furcsaságát megmagyaráztuk, a fő kérdés azonban még hátravan:

Miért volt Áronnak szabad az, ami a későbbi főpapoknak tilos – évközben bemenni a Szentek Szentjébe?

Egy magyarázatot találhatunk a Szforno (1470-1550, Olaszország) szavaiban, melyet a következő héten, a Menórával kapcsolatosan tanít számunkra. Ott

ugyanis azt találjuk, hogy szintén kizárólag Áront említi a Tóra, mint aki a Menóra lángjait meggyújthatja:

„Parancsolt meg Izrael fiainak, hogy hozzanak hozzád tiszta olajat, világitásra [...] gyűjtsa meg Áron, estétől reggelig, az Örökkévaló előtt” (Mózes 3., 24:2-3)

Miért csak Áron? A Tóra „kódnelvén” Áron jelenti a főpapot (kohén gádol), míg Áron fiai az összes többi, egyszerű papot (kohén hedjot). Márpedig tudjuk, hogy a Menórát bármelyik kohénnak jogában állt meggyújtani.

Szforno szerint a pusztai vándorlás során mintegy

egész évben Jom Kipur volt,

így a szolgálatot Áronnak, a főpapnak volt helyes elvégeznie, hiszen ő Jom Kipur napjának a „főszereplője”.

A Dicsőség Felhői – 40 éven át

Jom Kipur különlegességét pedig a Tóra a Teremtő Dicsőségének Felhőjével jellemzi:

„mert felhőben fogok megjelenni a frigidáda fedele felett.” (Mózes 3., 16:2)

Azonban pontosan ugyanezt az emblemikus felhőt megtaláljuk a teljes sivatagi vándorlás ideje alatt is:

„Mert az Örökkévaló felhője volt a Szentély felett napközben, és tűz volt abban éjjel, egész Izrael házában szeme láttára, minden utazásukon” (Mózes 2., 40:38)

Ez a felhő a közös nevező, a jele annak, hogy a 40 éves pusztai vándorlás végig egyfajta nagy Jom Kipurnak számított. Ez megmagyarázza azt, hogy miért szabadott Áronnak bármikor bemenni a Szentélybe, amikor csak akart.

Az viszont nem derül ki a fentiekből, hogy miért éppen a menóra meggyújtása az a terület, amiben ez az „egész éves Jom Kipur” megnyilvánul. Ennek a rejtélynek a megfejtése nyitott kérdés marad mindnyájunk számára.

Az, hogy Áronnak kellett meggyújtania a Menórát, ennek a különleges, 40 éves Jom Kipurnak volt a szigorítás jellegű következménye, míg az, hogy bármikor

bemehetett a Szentek Szentjébe, ugyan-ezen logikából következő könnyítés.

Szent helyek: csak óvatosan!

Láthattuk, hogy a Jom Kipurról szóló szakasz szokatlan módon lett bevezetve. A Tóra nem árulja el a szakasz elején a témát, csak a végén.

De nemcsak az elmaradt bevezető az, ami furcsa, hanem az is, ami helyette áll:

„Beszél az Örökkévaló Mózeshez Áron két fiának halála után, amikor közeledtek az Örökkévalóhoz, és meghaltak. És mondta az Örökkévaló Mózesnek: beszélj Áronhoz, testvéredhez, és mondd meg neki [...]” (Mózes 3., 16:1-2)

Jom Kipurról tehát nem hallunk, Áron fiainak haláláról viszont igen. Hogyan kerül ez most ide? Ráadásul kétszer is, gyors egymásutánban: „halála után [...] és meghaltak”. Miért ismétli ezt meg a Tóra? Továbbá: miért szerepel kétszer, szintén egymás után, hogy az Örökkévaló megszólította Mózeszt?

[Neciv](#) magyarázata szerint két különböző, ámde egymáshoz kapcsolódó állításról van szó (ez indokolja a két bevezetőt):

1. Miért haltak meg Áron fiai azonnal?
2. Mi a módja annak, ahogyan Áron bemehet a Szentélybe?

Az első mondatban tehát nem szóismétlésről van szó, amikor Áron fiainak halálát kétszer említi. Az egy dolog, hogy elkövettek valamilyen halálos bűnt (számos vélemény létezik arra, hogy pontosan mit), de ettől még nem kellett volna azonnal meghalniuk.

Akkor mégis miért haltak meg olyan hirtelen? Azért, mert „közeledtek az Örökkévalóhoz” – vagyis minden cselekedetük súlyosabb elbírálás, mint egy nagytölcse alá került.

Ez pedig a kapcsolat a két téma között: igaz, hogy a főpap egy évben egyszer (Áron pedig bármikor) bemehet a Szentek Szentjébe, de tudnia kell, hogy ez nem veszélytelen. Ahogyan ezt a történelem sajnos igazolta is, amikor a Második Szentély idején méltatlan, rövid életű főpapok töltötték be ezt a tisztséget:

A Talmud leírja, hogy az első Szentély 410 éves fennállása alatt mindösszesen 18 kohén gádol működött, ezzel szemben a második Szentély 420 éve alatt több mint 300-an voltak (Jomá 9a).

A Nagy Nap háromféle engesztelése

Többféle választ is találhatunk a Tórában arra a kérdésre, hogy Jom Kipur különleges engesztelése pontosan miért is engesztel?

Talán a legnépszerűbb válasz az, hogy magának a napnak van olyan ereje, hogy az minden bűnért engesztel:

„Mert ezen a napon engesztel értetek, hogy megtisztítson benneteket minden vétkektől – az Örökkévaló előtt tisztává váltok.” (Mózes 3., 16:30)

Természetesen ezt nem értelmezhetjük úgy, hogy akármilyen bűnt elkövethet az ember, mert Jom Kipur napján a Teremtő ügyis megbocsátja. A bűnbocsánat egyedüli útja csak a megtérés [tesuvá] lehet, Jom Kipur napja pedig ehhez segít minket hozzá, egyfajta „katalizátorként”.

A második válasz ennél sokkal kevésbé általános. Eszerint a Jom Kipuri szolgálat kifejezetten a Szentély és annak szent ételei, eszközei megtisztátalanításának bűnéért hozott engesztelést:

„És engeszteljen a szentségért Izrael fiainak tisztátalanságából, és vétkeikért, minden bűneiknek. És így cselekedjen a Találkozás Sátrával, amely közöttük tartózkodik, az ő tisztátalanságuk közepete.” (Mózes 3., 16:16)

Megadott rendje volt annak, hogy a Szentély mely részére tilos belépni olyan embernek, aki tisztátalan, illetve az áldozati ételeket és papi adományokat sem volt szabad fogyasztani akkor, ha akár az étel, akár az azt elfogyasztó ember nem volt tiszta.

Ha ez véletlenül mégis megtörtént, akkor engesztelésre volt szükség. A fenti mondat szerint erre szolgált a Jom Kipur napi különleges szertartás.

Ezen a ponton feltehetjük, hogy többféle engesztelés is párhuzamosan működött: általánosabb és konkrétabb. A nap maga minden bűnért engesztelt, de voltak bűnök, amikért a Teremtő egy további réteg

engesztelést írt elő (ugyanúgy, ahogy sok más konkrét vétekről is olvastuk korábban, hogy különleges áldozatot követel).

A kecskek minden bűnt elvisz

A harmadik válasz az, ami a mai hallgató számára talán a legmeghökkenőbb lehet:

„És támassza Áron két kezét az élő kecske fejére, és vallja be felette Izrael fiainak minden bűnét, és minden mulasztását, minden vétkekkel, és tegye azokat a kecskek fejére, és küldje el egy meghatározott emberrel a pusztába.” (Mózes 3., 16:21)

Ez az ún. *széir hámistáléach*, szó szerint, elküldött kecske, amiből a magyar nyelvben is használatos „bűnbak” kifejezés ered.

Amikor ilyesmit olvasunk, akkor azonnal arra gondolunk, hogy ez mindössze szimbolikus és inspiráló erejű szertartás lehet, hiszen

elképzelhetetlen és felfoghatatlan, hogy hogyan tudná egy kecske az egész nép összes bűnét elvinni.

Arról nem is beszélve, hogy semmiképpen sem érthetjük szó szerint azt, hogy a főpap mindenki összes bűnét ráolvashatta volna a kecskére, hiszen a jom kipuri imáink visszatérő motívuma, hogy mi magunk sem tartjuk képesnek saját magunkat arra, hogy a saját bűneinket felsoroljuk.

És valóban, pontosan ez az, ahogyan [Rámbám](#) a híres könyvében, a *Tévelygők útmutatójában* (*More Nevuchim*) megmagyarázza ezt a szertartást:

„Senki sem kételkedhet abban, hogy a vétek nem terhek, amiket az egyik ember hátáról a másikra lehetne áttenni. Hanem mindezek a cselekedetek csupán hasonlatok, hogy félelmet keltsenek a lélekben, hogy a megtérésre ösztönözzék azt.” (3:46:20)

Vagyis ez a szertartás nem valóságos, közvetlen engesztelést hoz, hanem közvetett módon, az emberek szívére hat, és ezáltal éri el a kívánt végeredményt.

Van-e olyan könnyű bűn, amiből meg sem kell térni?

Meglepő, hogy szintén [Rámbám](#) az, aki a törvénykönyvében látszólag egészen mást ír:

„A széir hámistáléach [elküldött kecskek] engesztel minden bűnre, ami a Tórában szerepel, könnyűekre és súlyosakra egyaránt [...], de csak akkor, ha a bűnös megtért bűnéből. Viszont ha nem tért meg, akkor kizárólag a könnyűekre.” (*Hilchot Tesuvá* 1:2)

[Rámbám](#) magyarázóit természetesen mind azon dolgoznak, hogy megértsék az utolsó pontot: hogyan lehetséges, hogy megtérés nélkül is képes engesztelni ez a szertartás?

Elképzelhető, hogy ő is a fent említett dilemmát próbálta megfejteni, hogy ha a nap szentsége és a megtérés ereje önmagában is működik, akkor miért van szükség a kecskek szertartására? Erre lehet az a válasz (melyet [Rámbám](#) természetesen komoly források alapján talált), hogy olyan „kis” bűnök miatt, amiért a kecskek engesztel, akár megtérés nélkül is.

Talán megpróbálhatjuk feloldani a látszólagos ellentmondást [Rámbám](#) kétféle tanítása között oly módon, hogy megtérésből is létezik több fokozat.

Minél nagyobb a bűn, annál komolyabb megtérésre van szükség.

Ha viszonylag jelentéktelenebb vétekről van szó, akkor lehet, hogy a *széir hámistáléach* inspiráló szertartásának megélése önmagában is elegendő volt ahhoz, hogy kiváltsa a szükséges megbánást.

Utazás, tanulás, félelem – a máá-szer séni ereje

A Kadosim hetiszakaszbán megtalálható számos [micva](#) közül az egyik a netá reváé, azaz negyedik évi termény különleges szentségéről és kezeléséről szól:

„És amikor megérkeztek a földre, és mindenféle ehető [gyümölcsű] fát ültettek, akkor várakoztassátok a gyümölcsét. Három évig várakozzon, ne fogyasszák el. És a negyedik évben legyen minden gyümölcs szent dicséretül az Örökkévalónak.” (Mózes 3., 19:23-24)

Eszerint a Szentföldön ültetett gyümölcsfák terménye az első három évben egyáltalán nem fogyasztható. A negyedik évben ugyanúgy kell bánnunk vele, mint a „második tizeddel” [máászer séni, ld. Mózes 5., 14:22-27]: ha csak tehetjük, Jeruzsálemben kell felvinnünk és ott elfogyasztanunk. Ha ez nem lehetséges, akkor váltsuk ki pénzzel, és ezt a pénzt költsük el és élvezzük Jeruzsálemben.

A Neciv rámutat, hogy miközben a kétféle szent étel praktikus törvénye egyezik, a filozófiájuk lényegesen eltér.

A máászer séni célját maga a Tóra fogalmazza meg:

„És fogyaszd el Örökkévaló Istened előtt, azon a helyen, amit ki fog választani, hogy ott tartózkodjon [...] azért, hogy megtanuljad félni Örökkévaló Istenedet, minden napon.” (Mózes 5., 14:23)

Az az élmény, hogy Jeruzsálemben, a szent városban tölti az ember az idejét, és ott fogyasztja el a terményét, megtanítja „félni” – vagyis rászoktatja arra, hogy jobban a tudatába kerüljön Teremtőjének.

A talmudi bölcsek ehhez még azt is hozzátézik, hogy „megtanuljad”, vagyis várhatóan a Tóratanulásra is pozitív ha-

tással lesz az ott töltött idő, hiszen ebben is sok pozitív példát láthat a szent város egyszeri látogatója (Jálkut Simoni 897).

Mindenki áld, mindenki imádkozik

A máászer séni tehát egyfajta rendszeres, visszatérő frissítő, lélekerősítő, ami a helyes útra képes visszaterelni az embert, akire a hétköznapi rutinja már rákötött. Ezzel szemben a *netá reváé* [negyedik évi gyümölcs] célja, hogy „szent dicséretül legyen az Örökkévalónak”.

Az új fa új gyümölcse friss és különleges. Tökéletes alkalom a hálára és a dicséretre.

A Neciv hozzáteszi, hogy ez a dicséret nem pusztán a hálát parancsolja meg, de új erőt, utánpótlást is biztosít a fa gyümölcsének. Hiszen ugyanúgy, ahogyan az ember is annak ad szívesen ajándékot, aki hálával és örömmel fogadja azt,

a Teremtő is úgy rendezte be a világot, hogy a hálánk energiával töltsé újra azt a csatornát, ahonnan az áldást megkaptuk.

Ez az „áldás” szó kétféle jelentése: mi „áldást” mondunk, azaz megáldjuk a Teremtőt, amiért jót tett velünk, és ezért

cserébe Ő is megáld minket, és megerősíti megélhetésünk forrását. (Természetesen nem azért, mert a tisztelőnket igényli, hanem ezáltal szoktak minket rá a helyes viselkedésre.)

A Neciv elmélete szerint ebből a tórai törvényből tanulták Bölceink, hogy mi minden gyümölcsre mondunk áldást. Igaz, hogy a Szentély idején csak a különleges gyümölcsökre kellett, akkor viszont ott volt a Szentély különleges ereje is, ami hozzáadódott ehhez.

A Szentély pusztulása után a parancsolat kiterjesztése hivatott pótolni a hiányt.

Ehhez hasonlítja a mindennapi imáink törvényét, melyet szintén eredetileg a mindennapi áldozatokhoz kötöttek. Akkoriban kijelölték kohénoknak és nemkohénoknak egy-egy csoportját, rotációs rendszerben (*mámádot*), akik imákat mondtak az állandó áldozati szertartások idején, és ez biztosította az egész nép számára az áldást.

A Szentély pusztulásakor azonban a Bölcek elrendelték, hogy ezt a szokást mindenki kiterjessék. Ezt is abban a reményben tették, hogy a Szentély különleges hatását pótolják.

Az ÖMEK MAGAZIN II. évfolyam 1. száma

Simson Dovid ben Sráge Fájvis háKohén

Emlékére szentelt adománynak köszönhetően jelenhetett meg.

Legyen a tanulásunk, inspirációnk a lelkének felemelkedésére!

A kiadvány szent szövegek magyarázatai tartalmazza. Kérjük, olvasás után tiszteletteljes módon helyezze el, vagy bízva törvényudóra! Köszönjük!